

Kako me je učitelj Ramo upisao u Hrvate

Prvi osnovne, 1953. godine

U mojoj se obitelji nacionalna pripadnost nikada nije posebno naglašavala, jer su moji pradjedovi i prabake bili stranog porijekla. Nekada su davno, u Bosnu, doselili su iz Austro-Ugarske. Oni po ocu iz Kraljevine Mađarske, a oni po majci, iz Austrijskog carstva.

Došli su u prvoj deceniji dvadesetog stoljeća, kad su u Bosnu doseljivali mnogobrojni Nijemci, Mađari, Ukrajinci-Rusini, Talijani, Česi, Slovaci, Poljaci... Domaće je stanovništvo, po ružnom bosanskom običaju, sve tadašnje doseljenike

nazivalo pogrđnim imenom, "kuferashi". Kasnije ću se i sam uvjeriti, da se doseljenicima posvuda, često izmišljaju razna pogrđna imena, kao da svi nismo od nekuda doselili.

Pa i nakon doseljavanja u Bosnu, moji su nekako Monarhiju i dalje smatrali i doživljavali kao svoju Domovinu. A kad je ona propala, osjećali su se kao da su ostali bez domovinske pripadnosti. Onda, kad je na tom prostoru nastala Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, moji su se - sad djedovi i bake - "pomirili" sa ovom novom državnom tvorevinom, uzeli su njeno državljanstvo i prihvatili je kao svoju Domovinu.

Mađarski i njemački jezik su se u obitelji počeli gasiti. Potomci koji su se rađali u Bosni počeli su govoriti jezikom kakvim se tada tamo govorilo i izjašnjavali su se kao Hrvati, pa je tako i meni - odmah po rođenju na prvi pravoslavni Božić nakon završetka Drugog svjetskog rata - u rodnom listu zapisano da sam Hrvat. Ali, kako sam ja to sve, kao šestogodišnji dječčić, mogao znati? Znao sam, da su moji roditelji bili stranog porijekla i da je otac bio posljednji u rodoslovlju koji je govorio mađarski. Znao sam i to da je ponekad, nedjeljom oblačio svečano odijelo, vezao kravatu i sa crnim mađarskim šeširom na glavi, išao na misu u katoličku crkvu "Presveto srce Isusovo", najčešće sa majkom, a ponekad i bez nje. Ona se zato često, navečer kod kuće, molila Bogu. Moj stariji brat je jedno vrijeme bio ministrant u crkvi, a mene je mama tjerala da pohađam vjeronauk. Želja joj je bila da postanem svećenik. To je meni bilo pomalo čudno, jer je u mom gradu i među mojom "rajom" bilo vrlo malo katolika. Odrastao sam u industrijskom kvartu i mene je više zanimala Radiona za popravak lokomotiva, koja se nalazila stotinjak metara od našeg stana. Često bih iz blizine posmatrao svog oca i njegove kolege i divio se kojom vještinom ubacuju užarene čelične zakovice u otvore i raskivaju ih, praveći tako nerastavljive sklopove na željezničkim vagonima. Možda je to i predodredilo moj životni put da se posvetim strojarstvu.

Bilo je to u jesen 1953. godine - mojih prvih školskih dana - kad je u naš razred ušao učitelj Safet Ramić-Ramo. Zamolio je učiteljicu Cvijetu da malo prekine nastavu, jer je nas prvašiće došao prebrojati prema nacionalnoj pripadnosti. Imala je te podatke učiteljica u našim rodnim listovima, ali najsigurnije je pitati djecu, jer samo dječja usta istinu govore. Valjda je učitelj Ramo bio neki dužnosnik u Partiji, pa je imao takav zadatak. Kad je rekao da se jave oni koji su Srbi, vidio sam da ih je veliki broj digao ruku. Na pitanje o Hrvatima, bilo je samo nekoliko podignutih ruku. Onda je pitao za

neke neopredijeljene, vidio sam da ih je bilo puno kao i Srba i da su to oni za čije bi roditelje moja majka govorila da su muslimani.

-A što si ti ?- upita mene učitelj Ramo, kad je vidio da ja nikako ne dižem ruku.

-Katolik ! -odgovorio sam.

-A kako se zoveš ? - mudro je za svaki slučaj priupitao.

-Anto ! - odgovorio sam.

-Aha ! Hrvat ! - zaključio je više za sebe učitelj Ramo i upisao me u Hrvate.

Tako sam shvatio da iz moga imena neki mogu iščitati još nešto. Nisam ni slutio kako će to u daljnjoj budućnosti postati jako važno.

Onda su nam negdje sredinom 70-ih godina - u jednoj velikoj tvornici, gdje sam se bio zaposlen - podijelili neke upitnike u koje je trebalo upisati zanimanje, završenu školu, školsku spremu i nacionalnu pripadnost. Dakako da su svi ti podatci već bili upisani u osobnim dokumentima kojim je raspolagala Opća služba Tvornice. Sjećam se čak i toga da je u Radnoj knjižici - dokumentu koji je svaki zaposlenik morao imati - postojala rubrika: Narodnost. U tu sam rubriku, kad mi je prije nekoliko godina u Općini izdavana Radna knjižica, upisao da sam Hrvat, baš onako kao što je to učinio i moj djed Šandor, 01.06.1930. godine, onda kad je prihvatio državljanstvo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ali ovaj puta je ažuriranje podataka bilo, navodno, zbog prikupljanja statističkih podataka, a možda i zato da se provjeri je li se netko po pitanju nacionalne pripadnosti u međuvremenu, predomislio. Sjećam se toga dobro, jer sam napravio mali *skandal*. U rubrici nacionalnost, upisao sam velikim slovima: RADNIK. Kad su mi iz Opće službe stavili primjedbu kako to nije konkretan odgovor na postavljeno pitanje, rekao sam im da je to pitanje bez veze, jer moju narodnost mogu vidjeti upisanu u radnoj knjižici. Bilo bez veze ili ne, više se nikada o tom pitanju nisam morao izjašnjavati.

Od tada je prošlo petnaestak godina, kad dođoše neka druga vremena. Mene odjedanput mnogi počеше jasno i glasno po imenu oslovljavati i to oni koji su me godinama po prezimenu zvali. Događalo se to sve češće u Tvornici i društvu u kome je sve više bilo nekih nepoznatih, novih kolega. Oni su dolazili iznenada i od nekuda iz drugih krajina, pokrajina i republika ondašnje SFRJ u kojoj su već počeli teški međunacionalni sukobi. Mene je trebalo novim kolegama što hitnije nacionalno identificirati, jer se moja nacionalna pripadnost nije lako mogla dokučiti na osnovu moga stranog prezimena, niti na temelju moga odnosa prema ljudima, ni prema jeziku kojim sam govorio. Ali, moje je ime nekima - kao i učitelju Rami nekada - već govorilo nešto konkretnije o meni. Odmah sam vidio da više ništa ne sluti na dobro, pogotovu za one koji su mislili da država nije samo puška i granica, nego nešto puno više. Već se naslućivalo da će vremena postati jako luda, imena tako važna, a da će buku strojeva ubrzo zamijeniti buka tenkova. Raspadala se država za koju su neki govorili da je "...trajala od Ante do Ante"¹. Pa tako kad bi se moje ime spomenulo, pred mojim novim kolegama, nastajala bi neka neprijatna tišina i nedoumica, koja se mogao objasniti samo na jedan način:

-Anto, a da nije ustaša ?! Ne ! To ne može biti ! - očito su tako razmišljale moje nove kolege.

¹ Misli se na vrijeme poslije propasti NDH i Ante Pavelića, pa do vremena Ante Markovića

Nije im trebalo ništa više dodatno objašnjavati. Njima je bilo dovoljno samo moje ime, koje mi je dala moja baka Anna, pa da me svrstaju tamo gdje su htjeli.

Uskoro zatim, nasilno preuzeše vlast oni koji podijeliše ljude po imenima, teritorije po ljudima, bogatstvo po „zaslugama“, bijedu siromasima - svima ravnopravno. Jedni duše prodadoše đavolu, drugi Zapadu, treći Istoku...

Moja me obiteljska tragedija natjera da se sjetim djetinjstva, svojih dragih roditelja, svog stranog porijekla i dana kad me je učitelj Ramo sasvim ozbiljno i zvanično upisao u Hrvate. Umjesto svećenika, što je moja majka željela da postanem, umjesto običnog Hrvata u Bosni - radnika i inženjera, ja postadoh po jednim ustaša, a po drugima katolik. Ne mogoh ostati ono što sam želio.

A kada i ako jednoga dana prestane balkansko nacionalno ludilo, neće više u Bosni biti Srba, Bošnjaka i Hrvata, ni ustaša, četnika, mudžahedina, ni partizana, nego samo europska sirotinja.